Ezindala zabakwa'Zulu.

(Iqutshwa enyangeni efile.)

Ayike, uDingane wetuka impela. Kwakus'obala nje ukuti kana'mandhla okuqinela amaBhunu kanye naoMpande. Ukweqa nako kwakungatembisi kakulu, loku naku indhlela yake yokubusa kwakumvusele isita emscaleni onke. Nganxanye ngas'enyakato nas'entshonalanga kwaku amaSwazi nabaka'Msilikazi, nganxanye, ngas'eningisimu nas'entshonalanga, kwaku amaBhunu noMpande. Kanjalo-ke uDingane wetuk'esifumanisa epakati kwesita nolwandhle ngempela (between the devil and the deep sea). Bala, izindaba zimi kanje uDingane wenza okung'enzekayo, watuma uNzobo, induna yake, ayokuluma namaBhunu, alinge ukuwaxolisa.

Kepa-ke izinduna ezimbili zika'Dingane, uNzobo noNdhlela, zazinegama lokuti yizona ezinecala kakulu ekwenzeni kuka'Dingane ngokululeka kwaso. Ngaloko-ke amaBunu abamba uNzobo, ambopa, eti uzauhlawula izono zake kanye noDingane noNdhlela, bafe bobatatu.

Kunjalo nje uDingane owa'akile eVuna kuleyo'nkati, wat'ukubona ukuti isita zake seziyamzela, wati monyu, wadeda, kwaba ibanga elinamamayile a30, wase wafika eMagudu izintaba, impi yake kodwa yasala eMaqongqo. Kwakuy'ikona-ke eMaqongqo impi ka-'Dingane ihlangana neka'Mpande, impi ka Dingane iholwa ng'uNdhlela, eka-'Mpande iholwa ng'uNongalasa.

Kwalwiwa kabi impela, kwafa abaningi. Kutiwa indawo yasala imhlope amatambo ababuleweyo iminyaka eminingi. Ukugoina kodwa kwahlula abaka'Mpande. UNdhlela walinyazwa kusalwiwa. Kwat'uba abuye ahlulwe, uDingane wavuk'ulaka, wati, akabulawe.

Enye induna kaDingane, uNzobo, owaye'sezandhleni zamaBunu, wafa ngolulandelayo. Kwaya kanje amaBhunu amisa inkantolo yokuhlola nokunquma indaba kaNzobo nekaKambazana, omunye umuntu oway'epelekesele uNzobo beya emaBhunwini betunywe uDingane ujengokwatshiwo pezulu. Ayike, uNzobo wabekwa icala lokuti way'esizile uDingane ekubulaleni abaningi abamtu bake, nelokuti kwakung'uyena owaemlulekile uDingane ukuba abulale uPieter Retief namaBhunu ake. Inkantolo yayi'sibuza kuNzobo uma enaloko angatanda ukukutsho malungana nala'macala, ensel'ukusivikela. UNzobo wapendula wati, qa, kana'kutsho luto malungana nawo, wati kodwa, uKambazana kanacala nakanye kulezozindaba. AmaBhunu asebuza ngako uMpande. Kepa uMpande, uKambazana unecala elikulu, wati, nguye uKambazana, oway'ete, funa alahlekelwe isikundhla ay'enaso kuDingane, way'eloku emvuza, emvusela abanye ngezimbiko ezingamanga.

Inkantolo yay'isinquma indaba yati, ababulawe bobabili. Basebeyiswa-ke ngapandhle, babulawa ngokudutshulwa.

"NDABAZABANTU."

NGOKULIMA.

Okuqondwe ngokufunda akusikona ukugqingqela ukwazi okutile emakanda abantwana, kodwa ukuba balungele impilo aboyipila nxa sebepumile esikoleni. Ngakoke nxa kubalwa isinto okufanelwe sifundiswe abantwana baBantu, kufuneka ukuba singako hlwa abayokwesweta ngesikati esizayo. Enye-ke yalezinswelo zabantwana baBantu, ulwazi olutile ngokulima, noma njengoba sizwa njalo emapepeni, kafuneka bafundiswe isindhlela esingcono sokulima. INatal Mercury yati ngeliny'ilanga: "Siyakolwa ukuba into yokuqala efanel'ukwenziwa eku pakamiseni aBantu, ukuba bafundiswe ukulima." USir Godfrey Lagden, ekuluma ngemfundo yaBesutu wati: "Isu, kuze kudhlul'end'inkati, elokuba aBantu banikwe imfundo eyobasisa ekuhambeni kwabo nasekubatoliseni akakweswele kapela." Ngo1896 amalungu atile ePalamende laseKipi ati: "Siyakolwa ukuti imfundo okusiza kuyo uMbuso, ngakuba eqala pansi, kanye nayo kwefundwe ukulima ngezo zonk'izindhlela ezingenzeka."

Yonk'iminyaka bayanda abantwana baBantu abangena kwositende V & VI, naseMaKilasini angapezulu. Kepa-ke akuko misebenzi eminingi abanelungelo lokuy'sebenza. Mhlaumbe ininingi boba oTisha, ingcosana omabhalane namarumusha, emsebenzini wezandhla bayancintiselana bavinjelwe aBelungu, ngakoke iningi liyolinga ukupila ngomhlabati. UDr. Loram ubalis'ukuti encwadini yake (page 149) wake wabuza abafana abali14 ababefunda usitende VII. (7) ukuti baqonde ukwenzani nxa sebeqedile. Abayisikombisa bati baqonde ukufunda ukulima. Loku kubonisa ukuti aBantu sebeqala ukupendulela umqondo wabo ngasemhlabatini.

Isisusa esikulu okufanele ngaso ukuba aBantu bafundiswe ukulima, yilesi esishiwo uDr. Loram encwadini yake, esokuba lomsebenzi wokumba (isinto esinjengegolide) eS. Afilika, awnakuma kuze kube nini, kodwa uyaupela ngemva kwesikati esitile. Okuyiwona msebenzi oyosala kuleliswe ukulima. Ngako-ke kogcina ngokuba abantu baseS. Africa abamhlope nabamnyama babe abalimayo, isizwe esiveza konke esikuswele ngasekudhleni, isizwe esingatumela kwamanye amazwe ining lokudhla okusele. UDr. Loram uti: "Ukulima kuleliswe yinxa manje kuqala ukwaziwa, futi ng'kufunyaniswa kwemiti esizayo esifweni eningi ezahlukane, nazo isifo ngobo lwazo, esivama ngasikati njalo ukuvela kuleliswe, itemba ngasekulimeni eS. Africa likulu liyenamisa. Nxa ngempela lamasu nalelitemba kubhekisiswa isigidi esine saBantu ngasifundiswa ukuba abalimi bempela, abalima ngomteto." (p. 234) Sikona nempela isigidi samadoda aqinile anamandhla lapa kweleNyonyana, abangasebenzeli muntu. Ukuba lamadoda aye ngabalimi bonobo, eqonda amasu okusebenzisa kahle amasimana amancane nje, leliswe beliyakuba nako ukutumela kwamanye amaswe izigidi esitile zamasaka ombila owalinywa ngaBantu. Sekuyiminyaka engapezu kwe 2,000 abantu baseGipite (Egypt) 'minyaka yonke babetumela eLoma (Rome) amasaka aisi 7,000,000 engqoloba. Kungani ukuba aBantu balapa bangakwasi ukutumela kwelaseNgilandi minyaka yonke amasaka angaka?

Kodwa endaweni yaloku sibonani na? Sibona amaKula etshala ubanana nemifino enota ngaloko, azitengele isindawo sawo, noma afumbat'imali awele nayo aye kwelakubo laseNdiya Abalapa kiti aBantu benzani na?

Ngale'mpi kwaba kona ukukuluma okuningi ngokubuta impi yaBantu abasi 100,000, bafundiswe isibhamu nesipeneti. Ake silinge'te manje ukubuta impi yaBantu abayisi1,000,000. abakwasi ukupata isipeto, nehala, negeja, nehala lezinkabi, nezwe lakiti lingashesha lisimame. Sibubonga kakulukasi ubuqawe esabutshengiswa 'simambane saBantu ekuweleni kwabo baya eYulopa, lapo iningi lasincam'ukupila ngenxa yezwe lakubo. Kodwa akusibona lobu kupela ubuqawe ukulindela ukufela izwe, kukona nobunye ubuqawe, obwokuzilungise'ela ukupilela nokusebenzela izwe umuntu o'kungelakubo, naBantu abalimayo abalinga ukukupakamisa ukulima nabo bangamaqawe njengawo lawaya awempi.

Ake sibone-ke manje ukuba aBantu bangafundiswa kanjani lomsebenzi wokulima?

Ku omunye wemisebenzi kaRulumeni ukuvesa amasu namatuba okungenisa esikoleni lemfundo yokulima. Abelungu uRulumeni uyabenzela isindawo la' kulingwa kona amasu anje nesikolo la'kufundwa kona ukulima. Enye yalesindawo ikona lapa eNatali, ibizwa ngokuti iCedara. Siyetemba ukuba soba kona masinyane isikolo esifuse sona lesi saseCedara sokwefundis'aBantu. EKipi sikona isikolo sokufundisa ukulima saBantu, eTaolo, neS. A. Native College, eduse kwase Lovedale esiswa uRulumeni inezefundo sokulima. IBhunu lase Transkei licita izinkulungwane zompondo minyaka yonke malungelana nokulima.

UDr. Loram encwadini yake ukomba ngokuciscile ukuti kuyisibopo sabapete isikolo ukufundisa isizukulwane esikulayo izindhlela ezingcono sokulima. Ngako-ke waagenisa ohleni lwokufundwa oTisha baBantu, izinto njengoba zavela zinjalo (Nature Study) nesiqalo sokulima, okona loku kokubili kuhambe kanye, eqonde ukuba lengqondo yosukela kwoTisha ihlwayeleke nakwabanye aBantu abaningi.

Ngesiny'isikati izefundo ezintsha ziyangeniswa ezikoleni ukuba zilingwe, besesiqutshwa nza sekubonakala usizo lwazo, noma siyekwe nxa kubonakala ukuba asinansizo. Kodwa akudingeki sikati eside ukuze kubonakale usizo lwokulima, ezifundweni zasezikoleni. Isikati esinikezwa lesi sefundo asilahleki nempela. Ngonyaka odhlule (1918) ngafundisa lapa eNormal yakiti, ngokulima kusukela kuStd. III, IV, V, VI nabeminyaka emibili yobuTishela, ngafumanisa ukuti lesifundo sejabulisa ngitsho nabasengapansi ngokufunda kwalabo engibatsho pezulu. Nonyaka ngifuna ukulinga naku Std. I & II. Nxa abantwana befunda ngezimilo (Nature Study) sebengeswa okuncane ngomhlaba okumila kuwo lezisimilo. Yikona loko okuqondwe ngokufundisa ukulima.

Pezu kwesango elingena eMonasteli (Monastery) laseMariannhill kubhalwe loku ngamagama amakulu: Ora et labora, oku ukuti, Tandaza usebenze. Loku kwaku isaga sabafundisi bokuqala abona sekuyiminyaka engama 500 emva kwokufa kukaKristo, besuka kwelase Italia bay'eNyakato bayorendukisa amaqaba aseEurope. Lezo zizwe bazifundisa ukolo nokulima, seloku kwaba njalo kusukela kuleyo minyaka kuze kube namuhla. Ngakoke kungomunye wemisebenzi wabaFundisi ukuba bafundise, bavuse ukulima pakati kwabantu ababapendukisayo.

Kulomzamo akako ongasizana nomFundisi kakulu kunoTisha baBantu. Yilowo nalowo Tisha ngayeba umenameli wokulima ngezizatu eziningana:

a. Ukwandisa irolo lake; ngoba oTisha abarolelwa kakulu.
b. Ukuba anyakazis'igazi emoyeni omuhle wangapandhle, ngenxa yokuhlala kwake isikati eside evaleleke endhlini.
c. Ukuba ahlale ngokufanele isikati sake njengoba kufanele isifundiswa, ngakoke apepe ubuvila nokwona.
d. Ukuba as'abe namandhla okwefundisa izingane zake ukupata ingadi abenze bayenamele bayitande.
e. Ukuba efundisa aBantu abapakati kwake ngokuba isibonelo, nabo batole ngokwasi kwake namasu ake okulima.

UTisha uyena onga eba usaoti pakati kwomhlangano waBantu, kungabi kupela ekuzinqabeleni kwomzimba, nakwesemfundo, kube futi nakwesa kwonga.

Amapepa amaningi ehlukene aBantu nawo ngayeshiya indawo yokuba kufakwe loludaba, lucite kufinyelele isinkulungwane zabafundi bawo. Mhla kuqala uOktobe (1/10/1918) ngatumela incwadi kubaHleli bamapepa aBantu, ngizinikela ukuba ngibabhalele izindaba esengazibhala ukuba nabo bazitumele kwabakubo. Abanye babaHleli bavuma ngentokozo ukuti bosifaka lezindaba emapepeni akubo, njengoba lezindaba sezisaufundwa aBantu abasi 15,000. Labo baHleli benza umsebenzi wozwelano nowokuvusa isizwe sakubo.

Abaholi babantu nabanye abantu abaqavilevo nabo nga lenza konke okusemandhleni abo ukuba abantu bakubo bakutalel'ukulima. UGeorge Washington umBusi wokuqala waseU. S.A. (eMeleka 1732-1799) wati: "Ukulima yiwona msebenzi onensizo kakulu kunayo yonke, onempilo, obukekayo ukuba usetshenzwe umuntu. Kuyisibopo sikalowo nalowo muntu ukuba akutaselele inqubeko yokulima."

Minyaka yonke aBelungu bamapulazi bab nemibukiso yabanako ematawini amakulu, la' betshengisa kona zonk'inhlobo zezilwane abasefuyile nayo yonk'inhlobo vokudhla abakutolile, bensel'ukubonisa okungavela kuleliswe, bamis'abanye isibindi sokuba nabo batole okunjengokwabo.

Kuze kube manje ngake ngafunda ngawo wamunye umbukiso onje waBantu owaulungiselwe wahlelwa uDr. Hertzet ngaleminyaka eyadhlula. Ukuze kuqalwe imibukiswana emincane yokulinywa aBantu ngayihlanganiswa nalelisu elisaqeda kuqalwa lesikolo saseBusika saoTisha (Native Teachers' Winter Schools) lapo kukulunywa nangako ukulima.

Ngineqiniso lokuba baningi aBantu abafunda lemigqana abanesifiso senqubeko yesiswe sakubo ezinhliziyweni zabo. Mabalinge konke okusemandhleni abo ukuba bakolwise aBantu abanye ngalobupansi bokulima pakati kwaBantsundu, babatshengise nobukulu nokudumiseka nokwesweleka kwako kuleli'swe, babamise nesibindi sokuba balinge ngamandhl'abo onke ukuba basindise umhlaba abanamandhla okuwupepisa kulencitakalo, nokuba bazame ukuba umhlaba abanawo utele kakulu. Yilowo nalowo olinga ukuhlwanyela lola lwasi, usiza iswe lonke kuyilapa naye ezisisa kakulu ngokwenza njalo. UBooker Washington, wabesebenzela kakulu impela aoakubo, ama Negroes aseU. S. A. kepa yikona loku kusebenza kanzima okwamenamisa, kwamenza atembeke ahlonipeke, wayevama njalo ukutaho loku ezincwadini: "Nxa nitanda ukuba abantu abena mile, linzani ukwenamisa abanye ngokubasiza nangokubasebenzela."

B. HUSS.

Ukuvimbela Ukuvukwa yiGRIP.

Lesi yisikati enyakeni lapa labo abakade beguliswa yiloluhlobo lwe mfluwenza olutiwa yi"Grip" lapo sebeguliswa okulandela njalo ukubagulisa kwaso lesisifo.

I"Grip" ishiya igazi seli amanzi kuti loku kupapateka okwelama lomkuhlane kulukuni kakulu ukuswa imiti. Kuswe leke kulungiswe loku anduba isifo sefa peke kutiwe sipelile. Inxa igazi lise lula kuyauhlala kukona ukuvukwa yile sisifo njengoba bazi bonke. Ukufudu mala nokutula kodwa kuyasiza kepa akubi isikati eside njalo. Nobutongo akupumuzi akuyihlumeleli imizwa ehla la idonseke kakulu.

Ukupela kwendhlela efanele yokulu ngisa lombandela we"Grip" ngukwaka igazi, amuko ke umaki wegazi odhlula amaPink Pills kaDr. Williams.

Linele igazi eselivuselelwe, lihambe emzimbeni ubese uzwa nje nawe ukuti ungenwe amandhla aduduzayo. Kuye ngokuya umbala ubuyele ezihlatini ezipapatekileyo kuti nenhliziyo ibe emhlope nokudhla kuhambe kahle bese uba sendhleleni yokupila.

Umtengisi wakini uyatengisa ngama Pills kaDr. Williams noma kona ngqo kwoDr. Williams Medicine Co., Long Street, Cape Town ngo3s. 3d. ngegabha noma ngasitupa ngo18s. ungakokeli iposi.

Isaziso.

Ngazisa zonke izihlobo, ukuti kusukela kuFebruary 1, 1919 iaddress yami iya'nyeka ukuba S.A.M.R. ibisiba

C/o W. J. Farland Esq.
P. O. Box 4,
Stanger.

S. S. NDHLOVU.

AKUDINGEKI AMATYPE AKANGAYO.

OkaChamberlain wentungwa nembo nokuhlambulula awudingi magama akangayo ukudonsa amehlo abantu. Kona ukusho nje ukuti bonke omkemisi bayatengisa ngawo kwanele, ngoba yonke imikaya iyawazi inana lawo. Ususetshenziswe iminyaka engamashumi amane, useyiloko obiswa ngako. Utengiswa yibo bonke abatengisi.

ISinodi yamkWeseli eDundee.

Nonyaka iSinodi ibihlangene eDundee eEbenezer Church. Yange na ngolweseTatu Jan. 21 ngo9.30 a.m. esihlalweni kungu Rev. H. Cotton. Ababekona abafundisi yilaba: Rev. W. Kidman (Eshowe), C. E. Dent (Nongoma) F. E. Long (Verulam) J. Metcalf (Edendale) A. W. Cragg (Indaleni) A. Arthur Wellington (Izopo) Arthur C. File (Estcourt) F. F. Cosnett (Ladysmith) W. H. P. Clulow (Dundee) L. S. Creed (Vryheid) L. S H. Wilkinson (Harrismith), G. Mdhlosini, I N. Nyembezi, J. Magoma, A. Mtimkulu, S. G. E. Majosi, A. F. Matibela, E. M. Msimang, N. Pamla, Henry Matebula, P. M. Yeni, C. C Nyawo, A. E. Kumalo, J. Mafongqo, S. Msimang, R. Mndaweni, E. A. Mtembu, R. Xaba, W. G. Mtembu, noJ. Ndaba.

Wabahlangelela uRev. H. Cotton ngokubonga ukuba amuko kubo otetwe yisifo. Wabonga nokungena eNatal kwabafundisi abatata abamhlope wati ibandhla aliqinise isimemo sePresident uRev. J. Pendlebury ukuba ese kulomhlangano. Kwenziwa kwase kuketwa uRev. C. E. Dent. ukuba uNobhala. Kwatiwa makuyokaleiwa umfelokasi kamfi uRev. J. R. Cameron. Kwabuzwa ngezimilo zabefundisi bonke bapendula bati basahamba kahle Kwahlolwa uMr. J. M. Shupinyaneng waseEdendale kanye nabalingwa ebufu ndiseni. Wanconywa ukuba enikelwe ukuba esiwe eKomfa abe ngumlingwa.

Kwahlolelwa ubufundisi obugcwele, ngomlomo oRev. P. M. Yeni, A. E. Kumalo A. Matibela noI. Nyembezi bonke bapendula kahle.

Afika ntambama amaDelegate amukelwa ngu Rev. H. Cotton. Kwa kishwa isinqumo sokukaleia uKing ngokushonelwa nguMntwana uJohn nokubonga ukupela kwempi.

Kwenziwa imibiko yomsebenzi eyabonisa ukuti ibandhla linama 7,609 banclishiswe ukufa kwama 795. Abasemaklisini bengabalingwa bayi 9,331 awesingane 5,816.

Kwabikwa ukuti kwaDukuza kucelwa umfundisi naseXopo kufunwa owesibili

Imali yonke eteliweyo yi£19,116.

Ngokwakiwa kwendhlu yabafu dayo eFort Hare base Weseli iSinodi ite ayisibopeli ekutini iyokipani noma iswelana nalomqondo.

NGOPUZO.

Ngogologo yakipa iswi yati iyatiyana nomqondo wokuti makuvulwe kubantu. Kwaketwa ikomiti lokusila leli: Rev. B. Msimang, J. M. Ndaba, Messrs. L. Msimang, A. Zulu noH. E. Matebula uNobhala kube nguRev. L. S. Creed.

NGEMFUNDO.

Kwaxoxwa ngomqondo kaHulumeni wokupendula esinye isikole sibe eza kwa Hulumeni, uRev. A. W. Cragg wapakamisa ukuti njengaloku abo Mnyango weMfundo sebehlose ukutata esinye isikole iSinodi malikete ikomiti eliyocebisana namanye amaBandhla ngezindaba zokufundiswa kweNkolo ezikoleni nokuketwa kwaotisha. Na nti ikomiti elaketwayo: Rev. H. Cotton, J. Metcalf, J. Pendlebury, B. A A. Mtimkulu, S. Msimang, S. G. E. Majosi, ummemi kube nguRev. A. W. Cragg.

Kwabikwa ngezikole ezikulu esase Indaleni nesaseEdendale kwaboniswa inqubeko yonke indawo.

ISIKOLE SEBIBLE.

URev. A. C. File wabika ngesikole sabaVangeli esenziwa eNdaleni ngo July odhlule esafundiswa ngao Revs. L. S. H. Wilkinson, A. W. Cragg noA. Mtimkulu. Kwanqunywa ukuti nonyaka masibe kona sifundiswe yibo laba. Ikomiti lokuhlela konke libe ngalaba: Revs. J. Metcalf, A. W. Cragg, L. S. H. Wilkinson, A. C. File, (uNobhala) A. Mtimkulu, S. Msimang. Ahlakazeka amaDelegate ngo 11.15 p.m ngolwesiNe.

ABAFUNDISI BODWA.

NgoMgqibelo kwasa kwabikwa ngezintshumayelo zokuhlolwa kwabalungwa. Kwahlolwa oRev. E. M. E. Msimang, noN. Pamla ngaRev. H. Cotton. Kwatiwa bawuqedile unyaka wokugala.

Laba bancokwa ukuba basiwe kuKomfa ukuba babe abafundisi abagcwele Rev. I. N. Nyembezi noP. M. Yeni noA. E. Kumalo.

Kwaketwa oRevs. W. G. Mtembu noJ. Mafongqo ukuba baze bayomela iNatal eKomfeni yaseQueenstown abasekeli kube ngao Rev. A. Mtimkulu noSeb. Msimang.

Ngokususwa kwabafundisi kwaxoxwa kakulu kwatiwa makuze kwotulwe loku kuKomfa: uRev. Mafongqo usemukele isimemo sase Port Elizabeth, eActon Homes uRev. R. Mndaweni, eVryheid uRev. A. E. Kumalo, iXopo licela umfundisi wesibili.

INTUNGWA YENKWANTSHU.

Akudingi ukuba ude ulunywa yisisu uzibhonqa noma ube buhlungu ematunjini. OkaChamberlain wentungwa nembo nokuhlambulula auze ungageja ukunika ikefu nakosegule kanjani. Wufune kona namhlanje, pela asisayikubako isikati sokuwufumana inxa sekusukile. Utengiswa yibo bonke abatengisi.

Utolakele umakoti owalahlwa yincwadi efana neyomyeni wake.

[ISISHAYELELO. Bayokumbula abafundi betu ukuti ngonyaka odhlule sake sakipa lapa epepeni indaba esus'u singa kaMakoti owatunjwa lahlanya elwaloba incwadi kwaba ngati ivela kumyeni wake eti matengise ngesinko mo sake sonke esuke ese kuye. Umfazi wakwenze loko wamuka nengane yake ute esendhleleni ngase Pretoria wahlangatshelwa zincelebana zalo, ulanya umfazi zamtata zamtube lesisa siti sivela kumyeni wake kant zimyise emipandwini naseziweni sezige bengu ezashwaqa imali zamtata umfazi waba ngowaso. Le yanamuhlake isila ndisa ukubuya kwaleyonkosikazi. Siya mbonga uMr. S. L. Simelane ngokutul' atule asipakele izindaba ezishwaq'u pwele. II.]

Baningi ebadabuka bakala esimatonsi bekaleia lomshedikazi nengane uSibusiswe.

Yena ulands indaba ende kakulu. Poke sizakutata kafishane nje, ngobi nezwa ukwebiwa kwake yi letter. Uto iwe umfana esaluse isiklabhu seBhunu was'eceia kumlungu esaya kuhlaba umkosi ekaya, base becela impi yezinjonjela zewonongqayi bafike bashisa umuzi wezigebengu basibopa sonke bezise ePitoli batata bonke abafazi bokwebiwa babagoduse.

Siyabuza tina kulomakoti noSibusiswe ukuti nani ngoqi ngani noma nilobe nesincwadi? Bati zaselewa ubusuku nemini futi sesigqo ka amafaniwesa sifaka indwe ngu ebomvu sonke kuti ume behlanga na nati ibangane nje basibuyise ngo mvubu. Isinto sokuloba asipatwa ne mpela. Lomakoti ufike nezingane esi ntatu esisalwa luhlanya. Balahleka iminyaka engu6 bafike ngowama10. Kepa bate befika ekaya uyise kaSibusiswe ogama linguMr. Benjamin Bhensele ia wase shede nomakoti omusha.

Kepa indaba ifike yasixaka ingani siyatokosa ukubabona. Sikale sonke lapa sibabona. Nami ngahlulekile uku sibamba, kepa umakoti omusha uMrs. Benjamin Bhensela kazange anake ne sikwensayo. UMr. B. Bhensela wahla ba inkabi wenza idili likaSibusiswe indodakazi ebilahlekile wase esetasiseia ibiso layo ngokuti nguZasakele Tokozani Sibusiswe, kepa izingane zohlanya ezasaleiwa esixotsheni esisondelanga etafuleni, nenkosikazi entsha yayinge ko etafuleni, iti iyagula kanti ipatwe uvalo ngokungati indoda izakutata unakaSibusiswe futi.

Kute kusa kusasa kwabizwa umusi wonke, yakulunywa indaba yokuhlela kwabo kwamanje. Yati indoda, Lapa emsini wami ngamukela uZasakele Tokozani Sibusiswe. Wati wena mkami ngikusola ngokuba watata ingane yami nesinkomo zami wasinika uhlanya nawe futi walugana. Ngangishade nawe ngomteto ngati siya kwahlukaniswa yisifo nawe. Manjeke sengitete omu nye wena wuza kuhlala esitendeni sami nesingane zako zontatu uma ungakaga ni, ngoba wawufanele ukuba ungaha mbi wedwa, wawungati noma ungena kunxusa muntu uqaabe umuntu ngemali owabe uyitole ngesinkomo zami engu £51 15 6.

Ngati mina ca! musa ukumlahla umkako lo. Wati uMr. Bhensela, ca! Ngi ikolwa mina angise nakwapula zifungo zami ngalomfazi.

Watike umfazi obelahlekile, O, yebo ngikubonga konke osekushiwo nguMr. Benjamin Bhensela umyeni wami wom shado. Angisho nami ukuti asibhanqe, kepa mina ngalahlwa nguye owatata incwadi enegama lami nelake nelika Sibusiswe walinika isigebengu nekeli lami. Ukuba incwadi yami awuzange uyinike uhlanya ngangingasoze ngala hleka kengaka. Awu! zasishiya izinye mbezi ngalamazwi, noko isikundhla sake umakoti kazange abe esafinyelela kuso, wase sinda umakoti ekuguleni ngoba unina kaSibusiswe kayitolanga indawo yake, kepa ifa likaMr. Bhensela oba ngelikaSibusiswe, unina ke yena uselibhantshi nezinganyana zontatu.

Noko lomfazi omusha uyafa ngama bilingwane lapa ebona ukuti ifa ngeli kaSibusiswe. Ngelinye ilanga uyaye apuze umuti ahlanze abeseti unukelwa nguSibusiswe, ati uyise, Unuka kanja ni? Ati umfazi unuka amafutelo ohla nya.

Noma sesiyinqumile indaba kanje sojabula ukutola imiqondo nezeluleko ningasho ukuti sisa sizani sekupelile nje. Akuko qili lazikot'emhlane.

Tokozani babuyile ababelahlekile.

S. D. SIMELANE.

Mahashini Store,
P. O. Nongoma;
Zululand.

IMBANGI NOKWELASHWA KWESIRUDO.

Ukudhla umuntu eqise, nokuguquka kwokushisa kwomoya, nezitelo ezingavutiwe, namanzi amabi, ngesinye izici ezibanga isirudo. OkaChamberlain wentungwa nembo nokuhlambulula uzelapa ngokushesha zonke lezisifo zamatumbu. Utengiswa yibo bonke abatengisayo.

Ukuhlasela kwabelungu kwaZulu.

(M. M. FUZE.)

8. Njengokuba senginilandisile okwesiatombi nokulwa kwamabuto, angisale sengibhijelela ngendaba elandela lezo eyenzeka ngalowo nyaka omubi wokucutshwa. Nanko-ke sekulandela inda ba embi yokupinga kwabafazi ababili bak Sirayo, engeko yena ekaya ese nkosini. Nango-ke uMehlokazulu eti uba ukubone loku watukutela, kwabe abafazi labo sebeqile. Ute uba abaputume ngamahashi, wababona sebewele le nganeno kwelaseiLungwini; kwati ngokubefica kwake wababulala bobabili: kanti bayabona abaseiLungwini aba bonisa emazibukweni. Po, uswani-ke, wauhlaba wauiaula. Kwabe lapo uSir Henry Bulwer uHulumeni waseNatal esemlobela njalo konke loko uHulumeni waseCape ;Town uSir Bartle Frere. Lapo-ke impi yabelungu is'isondele. Naye uSir Bartle Frere wati uba abone ukuti konje usakuya kuhlokoza iminyo vu ekade yahlala iveva, watumela pe sheya kuNdunankulu yemikosi. wacela amabuto. Kuleyo nkati kwaqala uku tshisa kumuntu wonke, amanxusa lawa akwaZulu apambana, ati amanye ependuka kwakufika amanye,—uSi ntwangu wakwaCele, inxusa elikulu lakwaZulu elitunywa esilungwini noMa hubulwana wakwaXulu indun'enkulu yabaQulusi—kwaka kubi nje kuleyo nkati. Wo! yaqamuka kaloku iNdhlo ndhlo e'mehlo'mane, yas'Ekukanyeni uMapilipili onjengezulu lihloma, o'nda ba zifika kuqala petsheya, umatshe tsh'afike eNkilande! wabuza kaloku ebusela indodana yake uCetshwayo, ukuti use ahlaselwe nje woneni, ebuza kuSir B. Frere; usefikile ke naye lapo use lapa emGungundhlovu, sebeke bafi ke Ekukanyeni behamba bobabili oSir Bartle Frere noSir Henry Bulwer beha mbele kuSobantu. Ngesinye isikati bese kungena endhlini yetu yokucinde la bobatatu. Sikuleke sonke tina esi cotsha amatype. Loku yela uSir Bartle Frere mude nje nse yixegu noko ungapansi kukaSobantu ngobude; uSir H. Bulwer ungapansi kukaSir B. Frere, naye kamfutshane kakulu usidhlodhlo nje.

20. USobantu wamlwelake uZulu, ngezincwadi ayeziloba azitumele kuHulumeni ezinye sizicindezele kuwo umcindezelo wetu Ekukanyeni lapo Kwema loko kwaza kwati ngoDecember 1878 kweswakala ukuti impi yabelungu iyakuwela uMzinyati ingene kwoSirayo ngoDec. 25, 1878, kulwiwe.

Lapo-ke nati tina becindezeli asisali kuleyo nkati, nayo uqobo inkosi uSobantu kasalali, use nyalwa naye uqobo ngendaba yezincwadi. Kwezwakala ukuti abelungu batumele enkosini uCetshwayo babiza uSirayo endodana yake uMehlokazulu, bati kaletwe kubo bazokuluma icala lake lokubulalela abafazi ababili bakaSirayo nganeno komncele wakubo. Kwezwakala futi ukuti inkosi nemaboto yalile ukunikela uSirayo eziteni. Kepa uHamu umfo wabo nkosi watukutela kakulu, eti yini kungadedelwa uSirayo nendodana banikwe abelungu na? Eti, yena katandi ukuba kubulawe izwe ngomuntu oyedwa. Wo! inkosi namaboto bangaba impela ukudedela uSirayo ayiswe kubelungu, bati, "Akuse nani, aisale seizakanye akusenacala." Kute nembala ngoKisimusi ka1878 bangena abelungu esifundeni sikaSirayo kaXongwa wasemaQungebeni. Yawela uMzinyati. Wayipaka umfo wasemaNgisini. Po, ifunyana bani, ukupela ibandhlana likaSirayo eliseleyo lapa kumuka impi eningi iye kwomkulu, lapa ibizelwe kona yinkosi. Yalwa ke lapo nebandhlana lezisali. Kwasekutunywa izigijimi lapo zokuyakubika ukuti impi seingene kwoSirayo. Wayihlela-ke lapo uMahlamvu-abhula-umlilo ubeswe nguMantshonga-benoNgqelebana. Po, loku kunjalo njalo abelungu laba beza ngamazibuko onke, enye iwela ngelas'eDhlokweni, enye ngelakwaNtunjambili, enye ngelakwaJim Rorke, kute xakalala nje okwobane ku umvimbezelo.

21. Kuleyokanti-ke akusakohle muntu ukuti kuyalwiwa, esiLungwini lapa nakwaZulu, nakumuntu ozihambelayo nje. Linye zwi izwi likaSobantu owati uba abone ukuti kasamlalelanga ebutshwelezeni kwake uSir Bartle Frere, walikuluma emanxuseni ayezinge etunywa kuye oMfunzi noNkisimane walayeza walayezisisa wati, "Niyabona, loku abelungu sebelwa noCetshwayo, nize nimtshele umntanami, ati noma eselwa nabelungu, angalingi abadhlulise eminceleni yezwe lakwaZulu uma ebahlehlisile, ukuze nami ngipendulane kahle nabelungu; ngoba impela bayakugcina ngokunahlula." Amanxusa amuka nalo lelo aya kwaZulu. Usafinyele-ke uSintwangu ukuza emGungundhlovu kuleyo ukati, kodwa oMfunzi noNkisimane ababonanga befinyela, babefika njalo Ekukanyeni noma sekulwiwa. Lo'mfo wakwaXulu uMfunzi wab'eyindoda enesibindi impela, engesabi ukucusha pakati kwezikati, epete amazwi atunywe wona yinkosi yakubo. Ngesinye isikati baka baboshwa bobabili noNkisimane, kutiwa bay'izinhloli; kopa bona bakupika loko, bati bay'izitunywa ezibange kuHulumeni emGungundhlovu. Bati noko betsho loko balaliswa endhlini bebotshiwe baza batukululwa ngangomuso.

(Isaqutshwa.")